

בבא בתרא קעא

שווערד

1. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קעא עמוד א

ת"ר שטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי. פי' וע"כ לא נכתב באותו יום שכתוב בו, דהיאך היו חותמין בשבת או ביוהכ"פ, דלא מיבעיא דלא מחזקינן סהדי ברשיעי שחתמו בשבת מזידין, אלא אפי' בשגגת שבת או שגגת יוהכ"פ לא דיינינן להו, אלא אמרינן שלא נכתב בזמנו אלא הקדימוהו או אחרוהו, ובמוקדם לא תלינן דאורועי סהדי, אלא תלינן במאוחר שהוא כשר, וא"ת אדרבה יד בעל השטר על התחתונה וניחוש שהוא מוקדם, י"ל דכי אמרינן יד בעל השטר על התחתונה זהו בלשון הכתוב בשטר שיש לו שתי משמעויות אחד לזכות ואחד לחובה, אבל לפסול את השטר ולומר שעשאוהו עדים שלא כדין [לא], דחזקה דעדים עושין דבריהם כהוגן, כדתיבנא בפרק קמא דע"ז (ט' ב') גבי ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שית שנין יתירתא וכדכת' התם, וכן כתבו רבינו שמואל ור"י ור"ח.
ומיהו קשיא לי אמאי לא אמרינן דבזמניה כתבוהו אלא שטעו בעיבורא דירחא, דהא תלינן בהכי כשאחד אומר בג' ואחד אומר בד' כדאיתא בסנהדרין (מ' א') ובפ"ק דפסחים (י"א ב'), תירצו בתוס' דהתם מפני שאין עדות שני העדים מכוונים ואנו אומרים כן לכוון עדותן ולכשרן, אבל כשמתכוונים עדותן ביום אחד אין אומרים דטעו (ד) [ב] שיפרא דזו עיקר העדות וחזקה הוא שמדקדקים בו, שאל"כ הוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה לעולם עד שיעידו בפירושו שלא טעו בעיבורא דירחא.

2. חידושי הרשב"א על מסכת בבא בתרא דף קעא/א

שטר מאוחר הוא וכשר. אע"פ שעל כרחנו לא נכתב באותו היום שכתוב בשטר אלא שהקדימוהו או שאחרוהו, אין אומרים מוקדם הוא ופסול ויד בעל השטר על התחתונה, שלא אמרו כן (לעיל קסה, ב) אלא במה שיש בשטר מה שאפשר לדון לזכותו של בעל השטר או לחובתו, כגון כסף סתם ושית מאה וזוזא אי נמי סלעין דאינון נמחקו או כיוצא בזה, אבל לפסול את השטר לא אמרו, דחזקה אין העדים עושין שקר ודבר שפוסל את השטר, וכדתיבנא בסנהדרין (גב, א) שטר שזמנו בא' בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידין על שטר זה והלא ביום פלוני עמנו הייתם שטר כשר ועדים חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו, שמעינן מיהא דלעולם מעמידין את השטר בחזקת כושר, ומי שבא לפסולו עליו הראיה. וכן כתבו ר"ח ור"ש ז"ל. ...

3. שו"ע חושן משפט - סימן נד:- דין אסמכתא. ואם כותבים שובר, וכיצד כותבים אותו (ודין פרעון ע"י שובר):
(א) מי שפרע מקצת חובו, אם רצה המלוה בית דין יעשו לו שטר ממה שנשאר חייב לו ויכתבוהו מזמן ראשון, אבל לא עידי השטר: הגה - אף על פי שהוא מרצון הלוה (רשב"ם). אבל מזמן הפרעון ואילך יכולים עדים לעשות לו שטר אחר אם הוא מרצון הלוה (הגהות אשירי פ' גט פשוט). ואם רצה יכתוב שובר והמלוה יתן שכר הסופר לכתוב השובר. ואם אין שטר למלוה, והלוה מבקש ממנו שובר, הוא יתן השכר (נ"י פ' ג"פ):
(ב) הבא לפרוע חובו, ואמר המלוה: אבד לי השטר, אין הלוה יכול לומר: לא אפרע לך עד שתחזיר לי שטרי, אלא ה"ז יכתוב לו שובר, ויפרע לו כל חובו. ויש ללוה להחרים סתם על מי שכובש שטרו וטוען שאבד. ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר: השטר אצלו ועתה הניחו בכיסו, ישבע המלוה היסת שאבד השטר, ואח"כ יפרע חובו ויכתוב שובר:

4. ש"ך חושן משפט סימן נד

(ב) ואם רצה המלוה יכתוב שובר - ואף על פי שיצטרך הלוה לשמור את שוברו, נתנו חז"ל הברירה להמלוה בזה. וכתב הב"ח [סעיף ב'] דה"ה שאין הלוה יכול לכוף אותו שיכתוב הפרעון על השטר. מיהו נראה לי דכל זה לא מיירי אלא כשהגיע זמן פרעון של כל השטר, לכך הברירה ביד המלוה משום שהמלוה יכול לומר פרע לי שטרי ותו לא צריך מיד, אבל כשלא הגיע זמן פרעון של כל השטר, כגון שהשטר לשני זמנים ופורע לו לזמן פרעון הראשון וכה"ג, הברירה ביד הלוה, ומחויב המלוה להחליף לו השטר, או לכתוב הפרעון על גבי השטר אם ירצה הלוה:

5. ש"ך חושן משפט סימן נד

(ט) אם זוכרין זמן השטר כו' - משמע דלכתחילה יכתוב שובר זמן השטר דהיינו שהוא על שטר שזמנו כד וכך, דאע"ג דבדיעבד אם לא נזכר בו זמן השטר השובר כשר, וכדלעיל סימן מ"ג סעיף כ"ד, מ"מ כשזוכרים זמן השטר יש לכתוב לכתחילה בשובר זמנו, וכן משמע בש"ס [ב"ב קע"א ע"ב] ופוסקים, ולשון בעל התרומות שער ל"א סוף ח"א ושער נ"ו ח"א [ס"ו] מגומגם בזה. ונראה עוד דאם ידוע עוד שידעו זמן השטר ואע"פ כן כתבו השובר סתם בלא זמן בלי ידיעת המלוה, השובר פסול מפני שמגרעין כח המלוה שלא כדין, וכמ"ש לקמן ס"ק י"א. ודמי לשובר מאוחר שכתבתי לקמן ס"ק י"א דפסול: (י) יכתבו סתם כו' ולא יכתבו זמן בשובר כו' - ומשמע שא"צ להודיע למלוה שכותבים את השובר סתם אע"פ שהוא מגרע כח המלוה, מפני שהמלוה בעצמו יודע שיכתבו את השובר סתם כיון שאין ידוע זמן השטר. ...

בענין: הפקר ב"ד הפקר

1. רשב"ם בבא בתרא דף קע"א

בשלמא בי דינא-מקרקעין ומחליפין אחר וכותבין אותו מזמן ראשון לטרופ שלא כדין מזמן ראשון דמן הדין לא אלים שטרא למיטרף אלא מיום שנכתב ואילך אלא ב"ד אלימי ומפקעי ממונא דהפקר בית דין הפקר כדנפקא לן מאלה הנחלות (גיטין דף לו):

2. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף לו"ב

דאמר רבי יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמ' וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה רבי אליעזר אמר מהכא אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו

3. תדושי הרשב"א על מסכת גיטין דף לו"ב

רבא אמר הפקר ב"ד הפקר...ומינה שמעינן דכח ב"ד יפה להפקיר ממון מזה ולזכותו לזה אפי' קודם שבאו לידו, וכן מוכח מקרא (יהושע יט, נא) דאלה הנחלות אשר נחלו, דמה אבות מנחילין ואומרים שדה פלוני לפלוני וזכה לו מיד ואף קודם שבא לידו, אף ראשים מנחילין לכל מי שירצו ואומרים ממון ראובן יהא לשמעון וזוכה בו מעתה שמעון:

4. ספר מחנה אפרים - הלכות קנין משיכה - סימן ב

וראיתי להר"ן ז"ל בפרק האומר התקבל שכתב התוס' כתבו דקטן זוכה לאחרים מדרבנן, והקשה הר"ן ז"ל על זה אמאי אצטרך תלמודא לשנויי ולומר דשאני שתופי מבואות משום דהווי דרבנן דכיון דרבנן תקינו ליה לקטן זכיה הפקר ב"ד הפקר ותירץ דקלישא זכיה דרבנן אלו ת"ד. ואיברא דאלולי דברי הר"ן הייתי אומר דקושייתו אינה קושיא דטעם זה דהפקר ב"ד הפקר לא סגי אלא להפקיע ממונא מרשותא דבעלים אבל לעשות מי שאינו זוכה כזוכה כאלו הגיע לידו ממש לא אמרינן ועיין בפ"ק דמציעא גבי מלקט בנו אחריו:

5. ספר ים של שלמה - יבמות פרק י אות יט

[יט] דין דהפקר ב"ד הפקר, אפי' להפקיע ממון של אחר, ולהחליט ביד חבירו: אמר ר' יצחק (פ"ט ע"ב) מניין שהפקר ב"ד הפקר...ונראה דהא דר"א עדיף דילפינן מיניה, שיוכלו להפקיע ממון של אחר ולהחליט לחבירו, ולא תימא, דווקא שיוכלים להפקיר אותו, או להחרימו, וכת' הרמב"ם (ה' סנהדרין פכ"ד ה"ו) דה"ה לכל ב"ד חשוב, בכל מקום, ובכל זמן, כדאמר' במסכ' מ"ק (ט"ז ע"א) וכו' מנלן דמפקרינן, וכתב הריטב"א, מכאן סמוך להכרזת שנהגו במלכותינו, כי מפני שיש בו תיקון ללקוחות, ולמוכרים, מפקיעין זכותו של מערער לגמרי, מפני שלא מיחה:

6. שו"ת רע"א - קמא - סימן רכא

כ"א) מ"ש בני (אות ו"ו) בישוב דברי תוס' לחלק דהפקר ב"ד הוי דאורייתא לענין דיצאו מרשות זה, אבל לענין שיהי' קנוי לאחר ע"י תקנתא דרבנן לא הוי ממוני' דאורייתא: יפה כוונת וגם אנכי עמדתי בזה [אבל מדברי הרשב"א גיטין בההיא דהפקר ב"ד גבי פרוזבל מפורש דגם לענין שיקנה האחר הוי לימוד גמור מקרא דנחלות], ועדיין מצינו דברי תוס' מתנגדים זה לזה, דמדבריהם בסוכה (דף ל"ד ה"ה שינוי החזרו לברייתו) מבואר דס"ל דבקנין דרבנן, אף שהוא בידו לא מקרי ממוניה מדאורייתא דמכח הפקר ב"ד יצא מרשות הבעלים וזכה הוא מהפקר, וכן בהיפוך למה דס"ל לתוס' בב"ק (דף י"ב) דקנין אנב הוא דרבנן מוכח מדפרכינן בב"מ (דף מ"ה) ולקנינהו אנב קרקע דאף דע"י קנין דרבנן ועדיין לא מטא לידיה הוי ממונא דאורייתא ויכול לחלל בו מעשר:

7. שו"ת רע"א - קמא - סימן רכ

והנה בר"ן גיטין (דף קפ"ב ע"ב ד"ה היכי דמי) מבואר דהקנין שקונין לו הד' אמות את החפץ אינו מתיקון חכמים אלא דחז"ל תיקנו שיהי' הד"א קנויין לו וכיון שכן הווי' דידה מדאורייתא, דהפקר ב"ד הפקר ונעשו חצירו וקונים לו החפץ מדאורייתא, ומש"ה מועיל נמי גבי גט אם נתן הגט בד"א דידה ואין כאן עקירה לדאורייתא להתיר א"א לעלמא ע"ש, ומעתה מ"ש הנמוקי יוסף בב"מ הנ"ל דיכול לומר אי אפשר וכו' אין הכוונה דאמרינן דאין רצונו שיקנו לו הד"א את החפץ, דהא קנין החפץ אינו מדרבנן אלא דאמר' דאין רצונו לקנות הד' אמות שזיכו לו החכמים... ויראה לי ליישב, דהא באמת גוף הדבר צריך טעם דלמה יסברו תוס' והרא"ש דלא כהר"ן, הא הר"ן טעמא קאמר, כיון דילפינן מקרא דהפקר ב"ד הפקר, א"כ למה לא יהיה לתקנתם כל דין דאורייתא ויראה דודאי מודים תוס' והרא"ש דמה דמצינו דנתנה תורה כח לחכמים הוי דאורייתא, אלא דסוברים כיון דהפקר ב"ד למדנו בגיטין (דף ל"ו) מקרא דכל אשר לא יבא יוחרם רכושו, א"כ לא מצינו רק דיש כח לחז"ל לסלק רשות בעלים ממנו כמו שם דעשאוהו חרם, אבל שיהיה כח בידם לומר שיהא קנוי לאחר לא מצינו, והרי לפנינו דבכ"מ קיל יותר סילוק מלהקנות, דסילוק א"צ קנין ובדיבור בעלמא עושה חפצו הפקר, ולהקנות חפצו לחבירו צריך מעשה קנין, ומעתה אין כאן סתירה, דבגיטין גבי שתופי מבואות שפיר פריך הש"ס לשיטת תוס' כיון דקטן אינו זוכה מדאורייתא לאחרים, איך משתף במבוי ע"י בניו הקטנים, דנהי דההפקר הוי דאורייתא וכזוכה ע"י הקטן פקע רשות בעלים מהחפץ מדאורייתא, מ"מ אכתי במה שזכו בו בני המבוי הוי רק דרבנן....